Нутгийн аялгууны үг хэллэгийн найруулгын үүргийг тодорхойлох

8-р анги

Хэл ба нутгийн аялгууны үгийн ялгаа

Хэл

- Тухайн улс үндэстний харилцааны гол хэрэглүүр.
- Аман ба бичгийн хэлбэртэй.
- Хэлзүйн нарийн дүрэм тогтолцоотой
- Албан харилцааг зохицуулах гол суурь болдог.
- Нутгийн аялгууны үг хэллэгээр үгийн сан нь баяждаг.

Нутгийн аялгуу

- Тодорхой газар оронд оршин буй хэсэг бүлэг хүн харилцана.
- Аман хэлбэр зонхилно.
- Тухайн хэлнийхээ дүрэм журам, зүй тогтолд захирагдана.
- Албан харилцаанд хэрэглэхгүй.
- Утга зохиолын хэлийг баяжуулах чухал хэрэглүүр

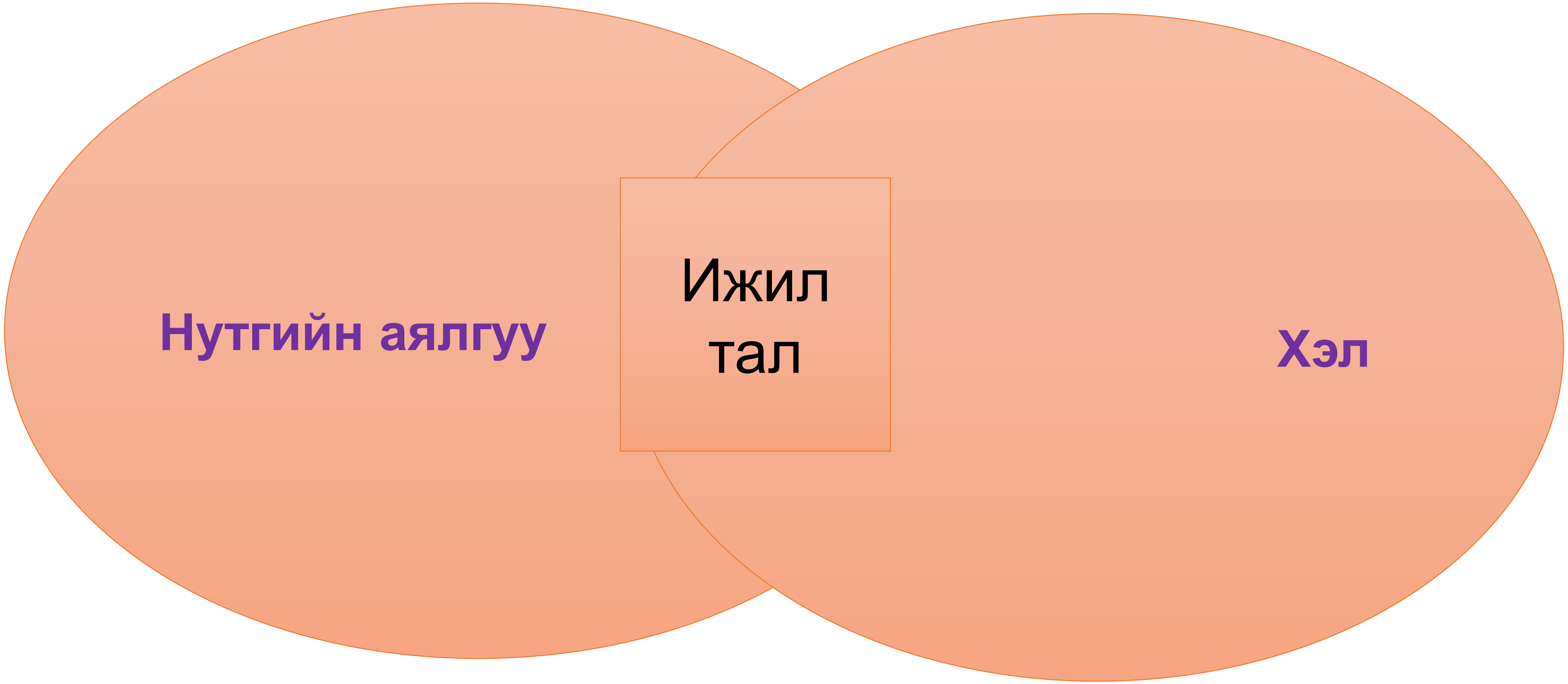
Нутгийн аялгуу
Ижил тал
Хэл

Нутгийн аялгууны үг хэллэг

Нийтийн хэлэнд хэрэглэгдэхгүй ч тухайн нутгийн аялгуунд буюу нэг хэсэг нутаг орны хүмүүсийн ярианд хэрэглэдэг үгсийг нутгийн аялгууны үг хэллэг гэдэг.

Нутгийн аялгууны үг нь:

- Утга зохиолын хэлэнд цөөн байдаг учраас найруулгын үүргээрээ хязгаарлагдмал байдаг.
- Зарим нэг үгийн бичлэг адилхан ч утгын ялгаатай.
- Дуудлагын хувьд тус тусын нутгийн аялгууны өвөрмөц шинжийг хадгалсан хэлцэд түгээмэл тохиолддог.
- Нутгийн аялгууны үгээр монгол хэлний үгийн сан баяжиж байдаг.

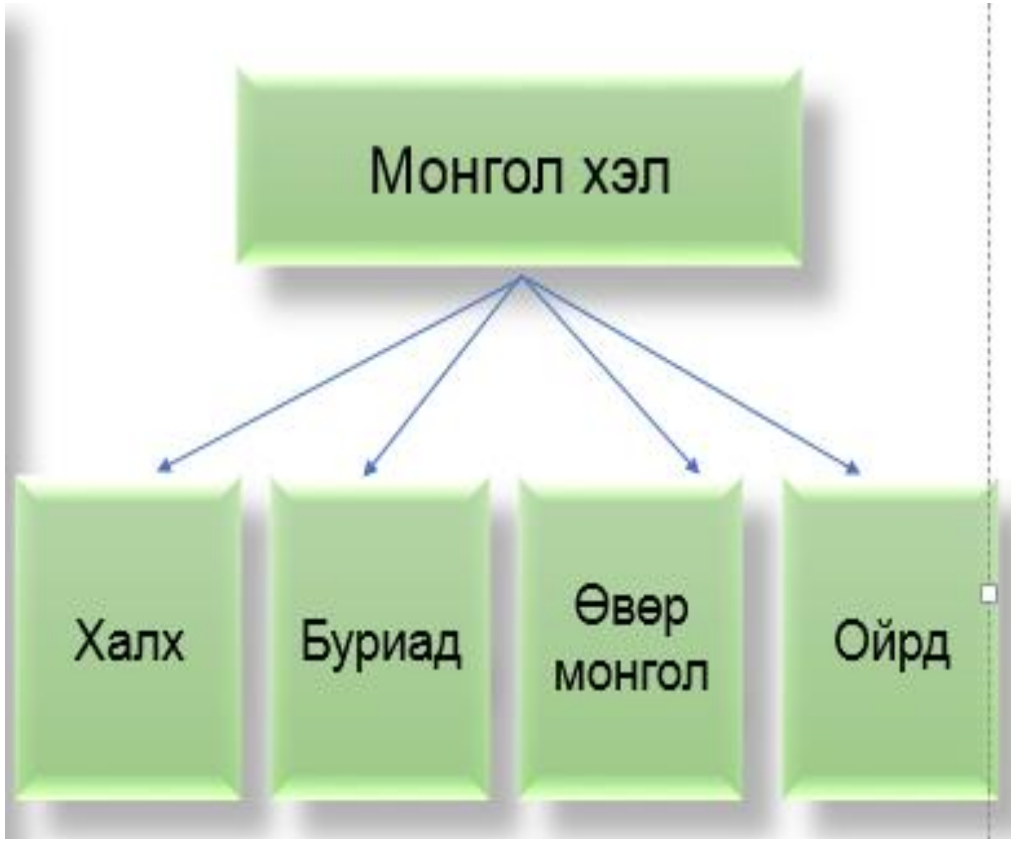
Монгол хэл
Халх
Буриад
Өвөр монгол
Ойрд

Хөвсгөл
Увс
Сэлэнгэ
Орхон
Баян-Өлгий
Дархан-Уул
Булган
Улаанбаатар
Завхан
Архангай
Хэнтий
Дорнод
Төв
Ховд
Баянхонгор
Өвөрхангай
Говь-Алтай
Дундговь
Говьсүмбэр
Сүхбаатар
Дорноговь
Өмнөговь

Дараах жишээнүүд аль нутгийн аялгуу болохыг таамаглан ярилцъя

1. - Би тэдэнһүр ёвсув. Чи эдэнһүр ёв. Хаана үүдэнд харһий.

2. - Дуула дуулаһаар сэсэн болохо, дуһа дуһаһаар далай болохо

3. - Чингэвэл нэлээд удаан суух юм байна. Чөлөө жавааравн манай гэрт тойрохоор очоорой. Манай гэр сургуулийн хүрээний 5-р асарт 42 тоотод байна.

4. Дуслыг хураавал далай.

   Дуулсныг хураавал эрдэм

5. Би түүгээр явъя.

   Чи үүгээр яв.

   Билүүтийн голд уулзъя

Нутгийн аялгууны үгийг хэрэглэх

Харилцан ярианы асуултыг ямар яриагаар буулгасан байна вэ?

1. - Танаа алдар кэн гэдэг вэ?

- Хамаа ямар сургууль дүүргэж вэ та?
- Та альк нутгаан тохомтаа күмэн билээт?
- Настанлаа күүндэдэвтэ?
- Ойрад тангачид күрлээв гэж санатн юн гэж мендэлхүв та?
- Бичхан көвүүн мөөжин бөөжин гэгээд хүрээд иркүлэ яганайт?
- Өөдөө суутан! гэхлээ ягаж суунайт?

2. - Танай алдар хэн бэ?

- Ямар һургуули дүүргээ һэм та?
- Түрэһэн тоонтотнай хаанаб?
- Наһатан зонтоёо хөөрөлдэжэ байдаг гүта?
- Буряад зон соо ошог гэлээт Юн гэжэ амаршалхабта?
- Бишыхан хүбүүн бэлтэгэшэжэ харан харан байг гэлэй. Яахаб та?
- Дээшээ һуугты гэхэдэнь хайшан гэхэб та?

Нутгийн аялгууны үгийг хэрэглэх

Өвөр монгол аялгуугаар буулгасан харилцан ярианы асуултад өөрсдийн мэддэг аялгуугаар хариулж бичээрэй.

- - Та хэжээ ирсэн бэ?
- - Бид төгссөнөөс аваад уулжаадуй нэг хоёр жил боллоо. Энэ хооронд таны байдал жүгээр үү?
- - Та энд юунд ирсэн бэ?
- - Юу сурахаар ирээ вэ?
- - Та энд хэдүй удаан суух вэ?
- - Та ямар ном жээлэх вэ?
- - Та хэжээгээс эхэлж англи хэл үжсэн бэ?
- - Өө тийм үү? англи хэл сурахад хүчиртэй юү?
- - Би англи хэл үжье гэж бодлоо. Яаж үжвэл болно доо?
- - Сондгой гараг бүхэлд бүр энд ирж англи хэл хэлчэж байвал болно уу?

Нутгийн аялгууны үгийг хэрэглэх

Угсаатан тус бүрийн өмсдөг хувцасны нэрийг зөв сонгоно уу.

<table>
<tr><th>Буриад</th><th>Өөлд</th><th>Ордос</th><th>Урианхай</th><th>Торгууд</th></tr>
<tr><td>тоорцог</td><td>ууж</td><td rowspan="3">хантааз</td><td>шалбуур</td><td>готол</td></tr>
<tr><td>тооровч</td><td>цэгдэг</td><td rowspan="2">шаавар</td><td>госн</td></tr>
<tr><td>товь</td><td>цээдэг</td><td>годосо</td></tr>
<tr><td>жатар</td><td>бэрз</td><td rowspan="2">ханжаар</td><td rowspan="2">маяг</td><td>гутал</td></tr>
<tr><td>мандаа</td><td rowspan="3">бишмэд</td><td>тоокуу</td></tr>
<tr><td>овоодой</td><td rowspan="2">уужмаг</td><td rowspan="2">дамбаала</td><td>маага</td></tr>
<tr><td>маахууз</td><td>сөөхий</td></tr>
</table>

Буриад

Өөлд

Торгууд

Анхаарал тавьсанд баярлалаа.